

|                       |                                                                                                  |                                                                                                                                                                                                     |
|-----------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Говоріння та мовчання | <i>No wisdom like silence.<br/>Speech is silver, silence is gold.<br/>Silence gives consent.</i> | <i>Хто мовчить – той двох навчить.<br/>Лихо говірливому, недобре й<br/>мовчазливому.<br/>Не кидай словами як пес хвостом.<br/>Слово – срібло, мовчання –<br/>золото.<br/>Мовчання - знак згоди.</i> |
|-----------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

Як свідчить фактичний матеріал, і англійська і українська лінгвокультури цінують небагатослів'я як кількісну рису говоріння. Однак українська лінгвокультура пов'язує багатослів'я з пустослів'ям, у той час як англословна - наголошує на тому, що багатослів'я є невмінням спілкуватися та свідчить про невисокі інтелектуальні здібності мовця.

Вербалізація таких рис мовлення, як ініціативність, виявляє такі відмінності: 1) в українській лінгвокультурі така ініціативність заохочується, але одночасно висловлюються певні зостереження проти чужої думки; 2) традиційні англійські паремії, що вербалізують зазначені риси, більш експліцитно характеризують не ініціативне мовлення, а реактивне, яке повинне бути, перш за все, адекватним. Українська лінгвокультура дає також більш експліцитну негативну оцінку невідповідності між говорінням та практичною діяльністю мовців. Потрібно відмітити також і образний характер таких емоційно-експресивних оцінок.

Неоднозначно оцінюється в пареміях обох лінгвокультур і мовчання як комунікативна категорія. Перш за все, в них збігається оцінка мовчання як дії, що виражає згоду: *Silence gives consent; Мовчання - знак згоди*. Мовчання визнається представниками англословної і україномовної спільноти людською чеснотою.

Особливу складність викликають переклад деяких англійських та українських паремій, що виявляють неспівпадіння у системі ціннісного сприйняття світу представників різних лінгвокультур. Наприклад, англійське прислів'я *"A rolling stone gathers no moss"* описує ситуацію, яка може бути перекладена, як: *"Камінь, що котиться, моху не збирає"*. Проте із даної ситуації рецептор перекладу не може визначити комунікативну мету цього прислів'я. Для англійця стає зрозумілим, що мох уособлює багатство, майно, і що його відсутність – це явище негативне. Таким чином, ситуація, що описується англійським прислів'ям припускає наступний висновок: не слід блукати по світу, а треба сидіти дома та збирати майно. Еквівалентним перекладом буде українська фраза, яка має таку ж саму емотивну настанову та яка максимально відтворює стилістичну (поетичну) функцію оригіналу: *"Хто удома не живе, той й добра не наживе"*.

### Джерела ла література

1. Алпатов В.М. История лингвистических учений. – М., 2005.
2. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу: Монографія. – К., 2004.
3. Дубенко О.Ю. Англо–американські прислів'я та приказки. – Вінниця, 2004.
4. Семенюк О., Паращук В. Категорії комунікативної поведінки в етнокультурному аспекті (на матеріалі слов'янських та англословних лінгвокультур) // Нова філологія. Збірник наукових праць. – Запоріжжя, 2007. – № 28.

### Summary

The article is devoted to the analysis of English and Ukrainian paremii in ethno-cultural aspect. Besides, it clarifies the difference of English and Ukrainian speakers' attitude towards some categories of the communicative behavior: maxims of its quality, quantity, manner, initiative, silence, etc. The comparative analysis is done on the basis of some English and Ukrainian proverbs and sayings. Difficulties of translation are revealed.

Т. В. Малюко

## ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НІМЕЦЬКОЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Формування й створення нового поняття або нового розуміння предмета здійснюється на базі наявного мовного матеріалу. Це розуміння, втілюючись у значення слова, стає елементом значеннєвої структури даної мови в цілому, а слово в його переносному або спеціальному значенні входить у словниковий склад мови [1, с.6]. Як і в інших мовах, технічні терміни в німецькій мові незалежно від джерела їхнього походження мають певну характерну своєрідність. Основна відмінність термінів від всіх інших слів німецької мови полягає в тім, що терміни, як правило, однозначні, у той час як багатозначність властива більшості слів німецької мови.

Метою даного дослідження є аналіз науково-технічних термінів. Завдання, яке ми поставили перед собою, полягає у виявленні особливостей науково-технічної термінології та тенденцій її розвитку на сучасному етапі. Аналіз технічних термінів дозволяє вважати, що майже в кожному терміні

можуть розрізнятися його буквальне значення й термінологічне. Буквальне значення терміна зв'язане часто зі значенням слова або слів, використаних для утворення терміна, зі значенням його складових частин. Наприклад, у слові *Feldstärke* є складові частини з буквальним значенням «сила поля». Але оскільки термінологічне значення слова визначається змістом позначеного їм технічного поняття, то фахівець перекладе дане слово терміном *напруженість поля*. Отже, при перекладі терміна дуже важливо враховувати співвідношення між його буквальним і термінологічним значенням, які можуть відповідати або не відповідати, а також суперечити один одному. Так, наприклад, термін «рідинна корозія» застосовується для поняття, обумовленого як «корозія металів у рідкому середовищі». У цьому випадку буквальне й термінологічне значення цього слова збігаються. Якщо ми розглянемо аналогічний термін у німецькій мові *feuchte Korrosion*, то виявимо лише часткову відповідність буквального значення його термінологічному значенню, тому що означення *feuchte* значить *волога, сира*, а не *рідка*.

Внаслідок можливої невідповідності між буквальним і термінологічним значеннями дослівний переклад терміна часто приводить до неточного визначення значення терміна. Тому звичайним є переклад терміна за допомогою технічного словника для даної галузі техніки. Крім того, для правильного перекладу терміна велике значення має знання основних законів словотвору німецької мови.

Всі технічні терміни в німецькій мові можуть бути умовно розділені за способом їхнього утворення на наступні групи [2, с.9]:

терміни – загальноживані слова. Вони утворені способом термінологізації або збігаються по звучанню із загальноживаними словами. Наприклад: *Leistung* – *виконана робота*, (електрот.) *потужність*, (машин.) *корисна дія*, (фіз.) *електрична робота динамомашини*;

терміни – похідні слова – утворені шляхом афіксації. Наприклад: *bündeln* – *Bündelung* – *фокусування*; *tragen* – *Träger* – *балка*; *Welle* – *Welligkeit* – *хвилястість*;

терміни – складні слова, а також термінологічні словосполучення. Наприклад: *Schleudergießverfahren* – *відцентровий спосіб виливання*; *Verschleißteil* – *швидкострацьовувана деталь*;

скорочені терміни – утворені шляхом скорочення термінів або їхніх складових частин. Наприклад: *WE* (*Warmeeinheit*); *UTF* (*Unterlagerungstelegraphie auf Freileitungen*).

У сучасну епоху розвитку термінології велику роль грає тенденція до інтенсифікації процесу запозичення, що сприяє збільшенню числа новотворів. Одночасно запозичення викликають певні зміни в структурі словникового фонду, впливають на структурно-семантичні особливості термінів, змінюючи їхню внутрішню структуру, сприяючи формуванню омонімічних відносин.

Сучасні засоби масової інформації сприяють популяризації наукової термінології, роблячи багато термінів доступними широким шарам суспільства. Вони сприяють швидкому поширенню запозичених слів, перетворенню їх в елементи інтернаціональної лексики. Інтернаціоналізми, що звичайно мають у мові іншомовний характер, ізольовані від побутового словника, відсутністю можливості додаткових осмислень: у цьому сенсі вони – ідеальні терміни. Широке поширення одержав на сьогоднішній день спосіб утворення термінів, що базується на аглютинативному характері інтернаціональних слів. У результаті виникають так звані «гібридні слова» або «гібридотерміни». Під гібридними утвореннями Е.Хауген розуміє слова, що частково складаються з іншомовних елементів. Гібриди виникають як наслідок «морфематизації» іншомовних елементів, тобто включення запозичених морфем у процеси словотвору мови, що запозичає [3, с.160]. Разом з тим гібридний словотвір – «спосіб підключення чужих слів не тільки до підсистем німецького словотвору, але й до етимологічних гнізд як форм збереження лексики в пам'яті носіїв мови» [4, с.124], що у свою чергу підтверджує лінгвістичний закон про те, що кожне слово сплетене з іншим, чи то явні словотворчі етимологічні зв'язки чи понятійні співвідношення. У якості прикладів можна навести наступні: *Gesenkgravur* – рівчак штампа, *Hohlprofil* – порожнистий профіль, *Karusseldrehmaschine* – токарно-карусельний верстат, *Konsolfräsmaschine* консольно-фрезерний верстат.

Словотвір у термінології тісно пов'язаний з тенденцією до раціоналізації і мовної економії. Дана тенденція виражається в активізації певних типів і моделей словотвору й, як наслідок цього, різного роду аббревіатур. «Використання скорочень істотно сприяє раціоналізації спеціальної мовної комунікації ... Скорочені форми, що виникли, полегшують утворення комплексних синтагматичних одиниць і підвищують для фахівців, які довіряються коротким формам, читабельність тексту» [5, с. 40]. За способом утворення всі німецькі скорочення можна розділити на наступні групи:

1) буквені, наприклад, *e* (*Elektronenvolt*), *A* (*Ampere*) ;

б) складові, наприклад, *Vak.* (*Vakuum*), *RABOMA* (*Radial-Bohr-Maschine*);

в) буквено-складові, наприклад, *FuMG* (*Funkmeßgerät*), *U/min.* (*Umdrehungen pro Minute*) [1, с.38].

Однією з тенденцій у термінології є взаємодія останньої з різними лексичними шарами, загальнолітературною лексикою й термінами інших науково-технічних термінологій. Певний вплив на загальнолітературну лексику робить соціально-професійна стратифікація лексичного складу мови. До неї досить інтенсивно проникає спеціальна лексика, у зв'язку із чим відбувається детермінологізація останньої. При детермінологізації спостерігається опрощення поняття.

Як зауважують В.І. Сифоров і Т.Л. Канделакі, «острівці, що виявляються в загальноживаній мові терміноподібними, не збігаються за обсягом й глибиною з вихідними термінологіями в професійній сфері» [6, с.26]. Проникнення термінів у загальну мову збагачує лексико-семантичні групи слів, сприяє перегрупуванню значень, викликаючи тим самим зрушення в системних відносинах лексики.

Тенденція до ускладнення й збагачення, властива мовній структурі в цілому, проявляється також у сфері спеціальної лексики. Кількісне збільшення термінології не підлягає сумніву, ускладнюється її структура (склад лексико-семантичних, синонімічних, антонімічних, омонімічних груп і т.д.), виникають нові словотворчі типи, моделі.

Процеси, що діють у словниковому складі, протікають не ізольовано, а тісно взаємодіють. Звідси впливають складність і різноманіття тенденцій його розвитку, що представляють собою комплекс різних процесів, що відбивається й на термінології. Завдання лінгвістів полягає в тім, щоб перетворити дані явища в керований процес, стандартизувати його.

Проведений аналіз особливостей перекладу та тенденцій розвитку науково-технічної термінології дозволяє зробити наступні висновки:

Для правильного перекладу науково-технічної термінології особливе значення має, по-перше, співвідношення між буквальним та термінологічним значенням терміна, по-друге, знання законів словотвору німецької мови.

Основними процесами, що спостерігаються сьогодні у термінології є тенденція до інтенсифікації процесу запозичення, інтернаціоналізація, яка веде до утворення гібридних термінів, а також аббревіація, що полегшує спілкування фахівців.

Взаємодія термінології із загальноживаною лексикою і термінами інших науково-технічних термінологій веде до процесів термінологізації, детермінологізації та ретермінологізації у мові, що поширює можливості семантичного термінотворення.

### Джерела та література

1. Божно Л.И. Технические термины в немецком языке. – М., 1961.
2. Кияк Т.Р. Лингвистические аспекты терминоведения. – К., 1983.
3. Fleischer W., Bärz I. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. – Tübingen, 1992.
4. Розен Е.В. На пороге XXI века. Новые слова и словосочетания в немецком языке. – М., 2000.
5. Wiese I. Fachsprache der Medizin. Eine linguistische Analyse. – Leipzig, 1988.
6. Сифоров В.И., Канделаки Т.Л. Методологические аспекты терминологической работы // Проблемы разработки и упорядочения терминологии в Академиях наук союзных республик. – М., 1983.

### Summary

The article deals with characteristic of German scientific and technical terminology on word-building and semantic levels. The analysis helps to find actual tendencies of terminological word-building namely borrowings, abbreviation, terminologisation and determinologisation.

Л. В. Миронюк

## УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА В ЗАГАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ КУЛЬТУРНОГО ПРОЦЕСУ: РАННІЙ МОДЕРНІЗМ

Перехід від однієї культурної епохи до наступної відбувався шляхом кардинальних змін: через ламання існуючого в культурах порядку, його заперечення, протиставлення йому тощо. І кожна існуюча культура містила в собі зачатки нового, що сприяло подальшому розвитку. Цього не можна сказати про формування модернізму, який порвав із попередньою традицією, не витворивши у її надрах своїх ферментів. За слушним спостереженням Дмитра Наливайка, наприкінці XIX – на поч. XX ст. “саме модернізм є художньою системою, іманентною цим процесам, цьому перевороту, чим визначається його домінуюча роль у художньому житті епохи та її номінація як “епохи модернізму” [1, с.44].

Модернізм в історії української літератури прикметний тим, що в його параметрах почалося формування світоглядних та естетико-художніх засад, ідентичних більшості європейських культур. У цю добу відбулися глибинні зрушення в макроструктурі української літератури у напрямі її зближення з європейськими літературами.

У порядку дискусії з приводу раннього українського модернізму написано вже чимало статей та ґрунтовних праць такими науковцями, як Грабович Г., Гундорова Т., Ільницький О., Моклиця М., Наливайко Д., Павличко С., Тарнавський М. Мета нашого дослідження, використовуючи наявний матеріал, виявити особливості раннього українського модернізму в аспекті іманентних тенденцій національного розвитку.

Суперечності процесу становлення нового культурного явища виявляють показові полеміки поч. XX ст., – про світоглядну основу західноєвропейського та власне українського модернізму (І. Франко-“молодомузівці”), про символ як іманентну ознаку літератури чи символізм як підґрунтя модернізму (С. Єфремов – Г. Хоткевич). А крім того, у цей період фіксуються явища пародіювання зразків західноєвропейського модернізму українськими прозаїками-традиціоналістами (В. Леонтовичем, О. Маковесем, І. Нечуєм-Левицьким), а також релігійно-моральні рефлексії в ранньому модернізмі на підставі неприйняття українськими митцями ніцшеанського гасла “Бог помер!”. Звідси в нашій культурі єдність етичного та естетичного начал.